

Spectrality and Instability of the Meaning: A Deconstructive Analysis of a Persian Short Story by Abuturab Khosrawi

Abdullah Albughobai^{* 1}

Received: 06/12/2023

Accepted: 15/05/2024

* Corresponding Author's E-mail:
ghobeishi@atu.ac.ir

Abstract

As a different strategy for analyzing the texts, deconstruction violates and decentralizes their explicit meaning, bringing out the hidden meanings by finding the hidden contradictions in the texts. The application of such a strategy in the analysis of Persian texts can reveal special aspects of them and approach the intellectual structure of the authors. This paper revolves around deconstructing the short story "Hozour" (Presence) written by the contemporary Iranian writer Abuturab Khosrawi. Based on the study, there is a deconstructive relationship between presence and absence in the whole text. Despite the obvious title of the story, which is "Presence", the central idea is absence and marginalized matter in it reaches the level of presence. The instability in the corresponding relationship between the signifier and the signified and then the lack of meaning of the signifiers, the lack of initiation in the text, the reversal of the functions and positions of the signifiers in the text, and the lack of the names of the characters

1. Associate Professor of Persian Language and Literature, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

<https://orcid.org/0000-0002-2151-5025>

Copyright© 2024, the Authors | Publishing Rights, ASPI. This open-access article is published under the terms of the Creative Commons Attribution- NonCommercial 4.0 International License which permits Share (copy and redistribute the material in any medium or format) and Adapt (remix, transform, and build upon the material) under the Attribution-NonCommercial terms.

مركز تحقیقات زبان و ادبیات فارسی

Quarterly Literary criticism

E-ISSN: 2538-2179

Vol. 17, No. 65

Spring 2024

Research Article

are considered as examples of decentralization from the centralized discourse of the text. In the light of this unstable relationship, the signifiers in the text have been disconnected from the final meaning, and thus, the meaning has been dispersed; one of the results of such situation is an aporia in accepting the definitive meaning of the text, so that the reader is no longer able to determine the final meaning. Displacement of presence and absence and the instability of meaning have cast a shadow even on the descriptions of the text and the locations of the characters and have violated the text from within.

Keywords: Poststructuralism, deconstruction, instability of meaning, presence, Abaturab Khosrawi

Extended Abstract

Introduction

As a different strategy for analyzing the texts, deconstruction violates and decentralizes their explicit meaning, bringing out the hidden meanings by finding the hidden contradictions in the texts. The application of such a strategy in the analysis of Persian texts can reveal special aspects of them and approach the intellectual structure of the authors. This paper revolves around deconstructing the short story "Hozour" (Presence) written by the contemporary Iranian writer Abaturab Khosrawi. Based on the study, there is a deconstructive relationship between presence and absence in the whole text. Despite the obvious title of the story, which is "Presence", the central idea is absence and marginalized matter in it reaches the level of presence. The instability in the corresponding relationship between the signifier and the signified and then the lack of meaning of the signifiers, the lack of initiation in the text, the reversal of the functions and positions of the signifiers in the text, and the lack of the names of the characters are considered as examples of decentralization from the centralized discourse of the text. In the light of this unstable relationship, the

signifiers in the text have been disconnected from the final meaning, and thus, the meaning has been dispersed; one of the results of such situation is an aporia in accepting the definitive meaning of the text, so that the reader is no longer able to determine the final meaning. Displacement of presence and absence and the instability of meaning have cast a shadow even on the descriptions of the text and the locations of the characters and have violated the text from within.

Findings and Conclusion

The short story "Hozour" (Presence) was analyzed constructively. The researcher questioned the supposed message of the text by noting the contradictions. As a result, it was concluded that the main theme of the story is not "presence" but "absence". This conclusion may change with further readings and interpretations by other researchers. The text clearly presents a duality, highlighting the ownership of the house by the husband and wife, and the absence of ownership by the old woman. Furthermore, it emphasizes the superiority of the husband and wife over the old woman regarding the house. However, the reader finds out through the deconstruction of the story that it is possible to destabilize such a duality due to the suppressed elements in the text. This issue is manifested both in the reversal of the indicative function of the title and in other examples that were discussed. The aforementioned analysis suggests that the title of the text does not convey a straightforward interpretation of "presence"; instead, it conceals an underlying connotation that the text attempted to conceal. In addition to the semantic instability and due to dissemination in the text, the difference and distance of the apparent meaning from the hidden meanings and due to aporia, instability has been formed in the functions, situations, techniques, devices and literary possibilities of the text. Despite asserting ownership of the house, the characters could not establish a relationship with their neighbors and friends, and

مركز تحقيقات زبان و ادبيات فارسي

Quarterly Literary criticism

E-ISSN: 2538-2179

Vol. 17, No. 65

Spring 2024

Research Article

---

at the same time, having the key as a tool to resolve the conflicts could not prove the truth of their claim. The constable also found an opposite function and deviated from the function that the husband and wife expected from him and decentered them. As a result, what was presented as the alleged conversation between husband and wife was neutralized and questioned by the same devices used. Other examples of this semantic displacement include the lack of character names, the contradictory meaning of lighting, and the marginalized but central position in the text. Through the constructive study of Persian literary texts, we can get other meanings that will be effective in understanding the remaining aspects of the texts. Moreover, such a strategy can also bring us closer to the deep intellectual structures of the authors.

مقاله پژوهشی

ناپایداری و تزلزل در معنا؛ خوانش و اسازانه داستانی کوتاه از ابوتراب خسروی

عبدالله آلبوغبیش*

(دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۱۵ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۲۶)

چکیده

مطالعات ادبی در پرتو اندیشه پساساختارگرا از منظری متفاوت متن را واکاوی می‌کنند. پساساختارگرایی ضمن رها شدن از چهارچوب تصلب‌یافته ساختارگرایی، خوانشی و اسازانه از متن به دست می‌دهد و معنا و گفتمان ادعایی آن را به پرسش می‌گیرد. در این راهبرد مطالعاتی، پژوهشگر از رهگذر بازشناسی تناقضات نهفته در متن، از دوگانه‌های پایگانی ساختارگرایی فاصله گرفته، از معنای آشکار آن مرکزیت‌زدایی می‌کند و معنای خاموش‌گشته را به سخن می‌آورد. کاربست چنین راهبردی در واکاوی متون فارسی می‌تواند ابعاد ویژه‌ای را در باب آن‌ها و ساختارهای فکری نویسندگان آشکار سازد. پژوهش حاضر بر بنیاد این اندیشه و با اتخاذ رویکردی استنادی - تاریخی در گردآوری داده‌ها، داستان کوتاه «حضور» از مجموعه داستان دیوان سومنات نوشته ابوتراب خسروی را و اسازی نموده‌است. بنابر پژوهش

فصلنامه علمی - پژوهشی نقد ادبی، س ۱۷، ش ۶۵، بهار ۱۴۰۳ (صص ۱۳-۴۷)

۱. دانشیار زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

* ghobeishi@atu.ac.ir

<https://orcid.org/0000-0002-2151-5025>

Copyright© 2024, the Authors | Publishing Rights, ASPI. This open-access article is published under the terms of the Creative Commons Attribution- NonCommercial 4.0 International License which permits Share (copy and redistribute the material in any medium or format) and Adapt (remix, transform, and build upon the material) under the Attribution-NonCommercial terms.

پیش‌رو، متن «حضور» به‌رغم عنوان آشکار آن، رو به غیاب دارد و امر غایب در آن به سطح حضور فرامی‌رود. تزلزل در رابطه متناظر دال و مدلولی و در نتیجه، ناپایداری معنای دال‌ها، ناآغازی در متن، باژگونگی کارکردها و موقعیت‌های دال‌های متن و نام‌زدایی از شخصیت‌ها بخشی از مصادیق مرکززدایی از گفتمان مرکزیت‌یافته متن قلمداد می‌شوند. در پرتو این رابطه ناپایدار، دال‌های کنشگر در متن دچار تعویق و گسست از معنای نهایی شده‌اند و بدین ترتیب، انکسار و پراکنش معنا در متن رقم خورده‌است؛ برون‌داد چنین وضعیتی آپوریا یا تنگنا در پذیرش معنای قطعی متن است، به‌طوری که خواننده دیگر قادر به تحدید معنای نهایی نیست. جابه‌جایی حضور و غیاب و ناپایداری معنا حتی بر تمهیدات متن و موقعیت‌های مکانی شخصیت‌ها نیز سایه انداخته‌است و متن از درون خود را نقض کرده‌است.

واژه‌های کلیدی: پساساختارگرایی، واسازی، ناپایداری معنا، حضور، ابوتراب خسروی

۱. بیان مسئله

در فرایند واکاوی ادبیات از نخستین سال‌های قرن بیستم تاکنون، نظرگاه‌های گوناگون و متنوعی شکل یافته‌اند که هر کدام بر بنیاد اندیشه‌های فلسفی و در پرتو دگرگونی‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی از زاویه ویژه‌ای ادبیات را مطالعه کرده‌اند. نقطه تلاقی عمده این دیدگاه‌ها در اصالت بخشیدن به متن به‌مثابه سازمان‌بندی مستقلی در برابر مؤلف نمود می‌یابد و همان‌طور که فرمالیسم در دو وجه روسی و آمریکایی‌اش (نقد نو)، توجه خود را با مفاهیم خاص و ویژه‌ای به استقلال متن ادبی معطوف می‌دارد، ساختارگرایان فرانسه نیز همین رویکرد را با مفاهیمی دیگر و در مقیاسی گسترده‌تر پی می‌گیرند. به موازات رقم‌خوردن دگرگونی‌های متعدد فلسفی، اجتماعی و فرهنگی متعدد در قرن بیستم که بازتاب آن‌ها در نیمه دوم همین قرن نمود می‌یابد، جریان فکری جدیدی پدیدار می‌شود که نگرشی متفاوت نسبت به متن ادبی دارد. پساساختارگرایان با اتخاذ رویکرد ویژه خود از زاویه‌ای متفاوت از فرم‌گرایان و

ساختارگرایان، به متن می‌نگرند و در نگاه افراطی و انسان‌ستیز ساختارگرایان، به نحوی از انحاء بازاندیشی می‌کنند. این نحله فکری بنا به بنیاد فلسفی و اندیشگانی خود و متناسب با سرشت سیاسی رویکردهای خویش از مؤلفه‌های مرکزیت‌یافته متن و از گفتمان ادعایی و آشکار آن به سوی مؤلفه‌های به‌حاشیه‌رفته آن می‌گراید و بر آن‌ها درنگ می‌کند، هرچند در خلال این فرایند مطالعاتی از هرگونه اصالت‌بخشی قطعی به همان عناصر و مؤلفه‌ها نیز گریزان است و ناپایداری را جایگزین پایداری معنا می‌سازد. پژوهش حاضر بر مبنای همین انگاره، می‌کوشد داستان کوتاه «حضور» از مجموعه داستان *دیوان سومنات* نوشته ابوتراب خسروی را از منظری پس‌ساختارگرایانه و سازی کرده، ناپایداری معنا را در آن بنمایاند. از سوی دیگر، در این پژوهش، تلاش خواهد شد تا امکانات و ابزارهای موجود در متن که معنای ظاهری یا ادعایی آن را به پرسش می‌گیرند نشان داده شوند. پس‌ساختارگرایی، و سازی و ناپایداری معنا در شمار مفاهیمی هستند که هسته نظری این جستار را شکل خواهند داد.

۱-۱. پرسش‌ها و روش‌شناسی پژوهش

بر مبنای آنچه در بیان مسئله ذکر شد، پژوهش پیش‌رو، تلاش خواهد کرد به این پرسش پاسخ دهد که اصولاً پس‌ساختارگرایی به‌مثابه یک جریان به چه صورت متن ادبی را و سازی می‌کند و از سوی دیگر، ناپایداری معنایی به چه صورت در «حضور» به‌مثابه یک متن ادبی رقم می‌خورد؟ پرسش‌های مطرح‌شده با چشم‌انداز به‌دست دادن نمونه‌ای عملی از نحوه نگریستن و سازانه به متون ادبی سامان یافته‌اند.

برای پاسخ به این پرسش‌ها، پژوهش حاضر داده‌های خود را به‌گونه‌ای استنادی گردآوری کرده است؛ این موضوع برآیند ماهیت کیفی و بنیادی پژوهش است. از سوی

دیگر، داده‌های گردآوری شده به گونه‌ای توصیفی و تحلیلی بازخوانی خواهند شد و در این سیاق، از نظرگاه‌های پساساختارگرایانه ژاک دریدا بهره برده خواهد شد.

۲-۱. پیشینه پژوهش

ظرفیت‌های ادبی نهفته در متون ابوتراب خسروی باعث شده تا این متون از زوایای مختلفی واکاوی شوند. شاید در نگاه نخست به نظر آید که «انسان در داستان پست‌مدرن» (خجسته و رضایی، ۱۳۹۴: ۳۳-۴۹) در شمار پژوهش‌هایی باشد که ضمن نزدیک شدن به سوی چشم‌انداز پژوهش پیش‌رو با آن همپوشانی یافته‌است، اما درنگ در آن نشان می‌دهد که پژوهشگران تنها یک سطر از داستان کوتاه «حضور» را در متن خویش گزارش کرده‌اند و بیش از آن به پیکره مطالعاتی این پژوهش نپرداخته‌اند. از سوی دیگر، مسئله محوری پژوهش یادشده، نه واسازی متن خسروی، بلکه صرفاً انسان در آثار خسروی بوده‌است و در نتیجه به مؤلفه‌هایی که پژوهش حاضر بدان‌ها پرداخته، توجهی نداشته‌است. منصوره تدینی نیز در اثر خویش با عنوان *پسامدرنیسم در ادبیات داستانی ایران* به داستان کوتاه «حضور» اشاره کرده‌است، اما همان‌طور که از عنوان اثر وی پیداست، به مقوله نمودیافتگی پسامدرنیسم در این داستان به‌عنوان یکی از مصادیق داستان‌های پسامدرنیستی توجه کرده (۱۳۸۸) و به این پرسش پاسخ نداده‌است که چگونه می‌توان چنین اثری را واسازی نمود، چراکه اساساً، مسئله اثر وی چنین موضوعی نبوده‌است. پژوهش‌های دیگر نیز به دیگر آثار خسروی پرداخته‌اند و بر همین مبنا، پژوهش حاضر می‌کوشد به پرسش‌هایی که چه‌بسا دغدغه برخی از محققان و خوانندگان آثار پسانوگرا باشند، پاسخی درخور دهد.

۲. بنیان‌های نظری

پساساختارگرایی جریان یا فراگردی قلمداد می‌شود که از درون تفکر کل‌نگر و نظام‌گرای ساختارگرایی برون تراوید و در پاسخ به آن شکل گرفت. این رویکرد ضمن پردازش مفاهیم و اصطلاحاتی در حوزه تفکر فلسفی، زبان‌شناختی و اجتماعی، در گام بعد، در قالب‌سازی وارد قلمرو مطالعات ادبی شد. تا پیش از پاساساختارگرایی، اندیشه‌ورزان ساختارگرای علوم مختلف نظیر زبان‌شناسی، انسان‌شناسی و مطالعات ادبی، در بستر عوامل فلسفی، اجتماعی و سیاسی می‌کوشیدند چهارچوبی نظام‌یافته، تماماً علمی و یکسره ضابطه‌مند برای آن دانش‌ها و نیز برای ادبیات تعریف کنند و اساساً ادبیات را از نظرگاهی ساختارگرایانه به مقام «علم‌بودگی» برکشند تا در وهله بعد بتوانند آن را همچون علوم دیگر قاعده‌مند سازند. شاید تزوتان تودوروف^۱ را بتوان یکی از پیشروان و محافظه‌کارترین ساختارگرایانی دانست که هرگونه مذاقه برون‌متنی درباب متن را برنمی‌تابید و تلاش داشت تا هر حوزه علمی را جدا از دیگر حوزه‌های معرفتی طبقه‌بندی کند. اثر وی با عنوان «بوطیقای ساختارگرا» کوششی است در همین سیاق و اصولاً در همین اثر و در برخی دیگر از آثار خویش این ضابطه‌مندی را از طریق تعریف چهارچوب سه‌گانه «گزاره، پی‌رفت و سازه» و دیگر مفاهیم وابسته به آن نشان داد. دیگر ساختارگرایان فرانسوی همچون رولان بارت^۲ متقدم، گریما^۳ و ریفاتر^۴ نیز همین نگرش را با مفاهیم خاص خویش دنبال می‌کردند. آنچه در میانه مطالعات ساختارگرا نادیده گرفته می‌شد، آن مؤلفه‌ها یا عناصری بودند که طبقه‌بندی‌های ساختارگرایان را متزلزل می‌کردند و در درون آن‌ها جای نمی‌گرفتند. رویکرد ساختارگرایان در تعامل با این مؤلفه‌ها عمدتاً مغفول گذاشتن یا به عبارتی حادثر، نادیده‌انگاری و سرکوب آن‌ها بود. پاساساختارگرایی و به موازات آن‌سازی در پرتو

چرخش پارادایمی رخ داده در نیمه دوم قرن بیستم در سطوح اجتماعی، سیاسی و فرهنگی و پیش از آن‌ها در سطح فکری و فلسفی شکل گرفت (Katz, 2000: 139) و در مقام بازکاوی رویکرد سرکوب‌گرانه ساختارگرایی در تعامل با چنین مؤلفه‌هایی جریان یافت. اگر ساختارگرایی بنیان خود را بر دوگانه‌گرایی و تقابل‌های دوگانه می‌نهد، «در مقابل، واسازی با تعلیق قطعی این تناظر مفروض میان ذهن و معنا و مفهوم روش که مدعی وحدت‌بخشی آنهاست، آغاز می‌شود» (Norris, 2004: 3).

ژاک دریدا^۵ در مقام یکی از پیشروان چنین نگرشی، با اتخاذ راهبردی واسازانه توجه خود را به همان جوانب سرکوب‌شده در ساختارگرایی معطوف نمود: «آنچه یک تحلیل واسازانه را متمایز می‌کند این است که همواره با درگیری با معضله‌هایی آغاز می‌شود که می‌بایست نادیده انگاشته شوند تا "حضور" واسازی‌ناپذیر به نظر برسد» (لوسی، ۱۳۹۹: ۱۹۰) از سویی دیگر، در فراگرد واسازی، آن رابطه نظام‌مند و تصلب‌یافته میان دال و مدلول سوسوری به پرسش گرفته می‌شود و اصولاً در نگرشی عمیق‌تر، پس‌اساختارگرایی پاسخی بود به نظام‌مندی و دستگاه‌گرایی تفکری که سوسور در حوزه زبان‌شناسی پیش کشیده بود. در اینجا نیز دریدا به پشتوانه همان نگرش واسازانه، رابطه مستقیم و گسست‌ناپذیر و در عین حال کلیت ذهن‌محور نظام دال و مدلولی سوسور را با مفهوم «لغزش دال‌ها» به پرسش گرفت و در آن تشکیک کرد. تلاش دریدا که با وضع اصطلاحات جدید و سیالی نظیر متافیزیک حضور ناب، آپوریا، بازی آزاد، امر تصمیم‌ناپذیر، دیفرانس و دیگر مفاهیم همراه بود، در این سیاق بود تا مرزهای تثبیت‌شده معنا و ساختارهای معنایی را متزلزل سازد بی‌آنکه آن‌ها را بزدايد یا ویران و تخریب نماید.

واسازی مورد نظر دریدا بیش از آنکه معطوف به امر عینیت یافته یا امر حاضر باشد، کانون توجه خود را بر امر غایب و غیاب متمرکز می‌سازد بی‌آنکه این مرکزیت همواره پایدار بماند. بر همین مبناست که نمی‌توان واسازی را به مثابه روشی روشن و چهارچوب‌مند در معنای متعارف آن قلمداد کرد، همچنان‌که نمی‌توان آن را به مثابه «ناروش» در معنایی مطلق در نظر گرفت: «واسازی قطعاً نه «ضدروشمند» است، نه به معنای دقیق کلمه «گفتاری در روش» (همان: ۱۸۹ - ۱۹۰). این خصوصیتی است که نمی‌توان آن را در ساختارگرایی یا به‌طور کلی در گونه‌های مختلف نقد ادبی پی گرفت، چه این حوزه مطالعاتی و به‌طور خاص نقد ادبی ماهیتی روشمند دارد و با تکیه بر الگویی روش‌شناختی به جوانب مختلف متن ادبی می‌پردازد. همین ویژگی نقد ادبی نقطه افتراق آن از واسازی است. از سوی دیگر، اگر در نقد ادبی خواننده حرفه‌ای در پی تفسیر بر مبنای متن حاضر است، در واسازی خواننده به جانب ابعاد ناگفته و به‌غیاب‌رفته متن می‌رود: اساساً «نقد و نقادی با حدیث حاضر سروکار دارد و حال آنکه بن‌فکنی به دنبال فهم و دریافت امور غیابی است» (ضمیران، ۱۳۹۶: ۳۸). برونداد چنین رویکردی در مطالعات ادبی گذار از نقد ادبی به سوی «خوانش» است. در خوانش، در معنای دریدایی آن، فرایند واسازی درباب متن رقم می‌خورد و به بیانی روشن‌تر، متن واگشوده می‌شود: خواننده حرفه‌ای به واسطه واسازی ضمن بازشناسی و تمرکز بر مدلول‌های متعالی و مفروضات متن، توجه خود را به تقابل‌های دوگانه، تناقضات درونی و آپوریای موجود در متن معطوف می‌سازد (See: Habib, 2008: 106). از همین روست که سعی گردید با کاربرست واژه «خوانش» در عنوان پژوهش حاضر، تمایز میان نقد و واسازی ملموس گردد. رویکرد واسازی گستره متنوعی از اصطلاحات و مفاهیم

سیال را ایجاد کرده‌است که تلاش خواهد شد در فرایند واکاوی متن مورد مطالعه این پژوهش، اصطلاحاتی که در این فرایند کارگشا هستند، تبیین شوند.

۳. بحث و واکاوی

۳-۱. عنوان متن: حضور به‌مثابه غیاب

عنوان متن مورد مطالعه «حضور» است. در وهله نخست، خواننده بنا به همان روش سنتی نقد متن و براساس همان مدل‌ول تداعی‌شده به‌واسطه این دال، انتظار دارد که مفهوم یا مضمونی با مرکزیت حاضر بودن یا حضور و وجود یک فرد یا یک پدیده در روند رویدادها پیش کشیده شود. فرایند مطالعه متن نشان می‌دهد امر حاضر یا مرکزمندی حضور بیش از آنکه با تمام توان خود بر روند رویدادها سایه انداخته باشد، امری متزلزل، متنازع و محل نزاع است و هرکدام از دو قطب درگیر در متن درباره «حضورمندی» خود و تعلق داشتن به حضور در تکاپو و تلاش‌اند اما، قادر هم نیستند این تعلق به حضور را به اثبات و قطعیت برسانند، مسئله‌ای که در سطور آتی بیشتر به آن خواهیم پرداخت.

مفهوم «حضور» و به‌طور دقیق‌تر، «متافیزیک حضور ناب» یکی از دغدغه‌های بنیادین و مفاهیم کلیدی در نظام اندیشگانی ژاک دریدا به‌مثابه متفکری پساساختارگرا تلقی می‌شود. بر مبنای اندیشه‌های دریدا، نظام فلسفی غرب مبتنی بر دوگانه‌ای است که از روزگار افلاطون تا به امروز امتداد داشته‌است و در آن همواره، یک عنصر «حضور» تام و تمام دارد و عنصر دیگر در «غیاب» است (Culler, 1983: 93). برونداد این نظام فلسفی که در مفهوم‌شناسی تعبیر و اندیشه‌های دریدا به‌طور مستوفایی به آن پرداخته شده‌است و می‌توان آن را به ساختار فکری کل جامعه بشری تسری بخشید، غیاب و به حاشیه رفتن یک عنصر یا یک مؤلفه و تشخیص‌یافتگی و

حضور عنصری دیگر است. همواره در دوگانه مرکز و حاشیه، مرد و زن، فرهنگ و طبیعت، حضور و غیاب و موارد مشابه، عنصر نخست با تمام توان و نیروی خود حضور دارد و عنصر دوم در پرده و غایب است و به بیانی استعاری، امکان فراروندگی به سطح حضور را ندارد و در نتیجه، فرصت تشخیص یافتگی و نقش آفرینی برای آن فراهم نیست. به زعم دریدا، حضور برای معنایافتگی نیازمند غیاب و هر مفهوم دیگری است که می‌تواند حضور را نشان دهد. به عنوان نمونه، در دوگانه ارباب و بنده، ارباب برای ارباب ماندن نیازمند بنده و نیازمند تمام امکانات و مؤلفه‌های دیگر فکری، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است که ارباب بودن ارباب را تضمین می‌کنند، بنابراین، ارباب به تنهایی و برکنار از عناصر به حاشیه رفته و در رأس آن‌ها بنده، فاقد معنای ارباب بودن است و چنین معنایی را از دست می‌دهد. در نتیجه، با وجود برتری یافتگی ارباب در دوگانه ارباب-بنده، این بنده است که به ارباب معنا می‌بخشد و ارباب بیش از هر چیز به بنده «نیاز» دارد و نه آنکه «برتر» از وی باشد. پس، معنمندی ارباب منوط به وجود بنده است و باید بنده را بر ارباب برتری داد. طبعاً، چنین برتری بخشی‌ای پایدار نیست، بلکه همواره امکان دگرسانی آن وجود دارد. همچنان‌که این سخن به معنای برقرار شدن دوگانه‌ای جدید همچون دوگانه‌های ساختارگرا نیست، بلکه در درون هر کدام از دو عنصر متقابل، عنصر مقابل نهفته است و صرفاً باید آن را آشکار ساخت.

در متن مورد مطالعه نیز می‌توان چنین امکانی را پی گرفت. چنان‌که اشاره شد، عنوان متن، «حضور» است و اساساً، خواننده بر مبنای این عنوان، چشم‌انداز خود برای طی کردن فرایند مطالعه متن را سامان می‌بخشد. با وجود این، متن به گونه‌ای است که می‌توان ادعای آشکار و اولیه آن را به پرسش گرفت، چراکه، هر آنچه دو شخصیت داستان یعنی زن و شوهر به مثابه امری واقعی و پایدار در نظر می‌گیرند، به واسطه

شخصیتی دیگر که - به زعم آنان - متعلق به جهان غایب است متزلزل می‌شود و مورد تردید واقع می‌گردد و اساساً، غیاب از بطن حضور برون می‌تراود و موقتاً اصالت یا دست‌کم برتری می‌یابد. زن و شوهر به مثابه نمایندگان امر حاضر و جهان واقعی، تعلق داشتن خانه به خود را امری قطعیت‌یافته و مسلم می‌دانند و در آن تردیدی روا نمی‌دارند، اما حضور پیرزن در خانه و تشکیک در گفتمان مسلم تلقی شده‌ی آنان، باعث می‌شود تا آن روایت به غیاب رانده‌شده، به حضور آید و آن اصل مسلم و گفتمان حضور مورد تردید قرار گیرد. کما اینکه، نمایندگان گفتمان حضور، یعنی زن و شوهر در تکاپوی به حاشیه راندن آن امر غایب، علاوه بر آنکه به نتیجه‌ای نمی‌رسند، خود به غیاب/کلانتری سپرده می‌شوند و امکان ورود به منزل و در نتیجه، امکان اصالت‌بخشی به حضور را نمی‌یابند. بنابراین، برخلاف خوانش نخست و ادعای آشکار، مسئله متن نه «حضور»، بلکه «غیاب» است و این امر غایب است که ضمن فراروی به سطح حضور، آن را به پرسش می‌گیرد و در گفتمان و حقیقت ادعایی آن تردید روا می‌دارد. به بیانی دیگر، آنچه در متن بازنمایی می‌شود «غیاب» است نه «حضور» یا دست‌کم این امر همان مسئله‌ای است که متن می‌کوشد آن را به انحای مختلف نهان دارد. در اینجا، امر حاضر یا امر تعیین‌یافته و متعلق به جهان واقعی متزلزل می‌شود و اساساً ساختمان واقعیت به پرسش گرفته می‌شود. بدین ترتیب، ما با دو جهان و دو هستی سروکار داریم: جهان حاضر و جهان غایب و در این بین، این جهان غایب، جهان به حاشیه رفته و جهان پندارینه است که در تکاپوی پس زدن جهان واقعی است و به بیانی واسازانه، می‌کوشد از آن مرکزیت‌زدایی نماید. تردیدی نیست که این مرکزیت‌زدایی از جهان حاضر و مرکزیت‌یافتگی جهان غایب و به بیانی دیگر، این رابطه پایگانی امری پایدار و مطلق نیست؛ چه، پس‌اساختارگرایی و به تبع آن، خوانش واسازانه صرفاً در اندیشه

وارونه‌سازی رابطه حضور و غیاب و دیگر دوگانه‌های شناخته‌شده نیست، بلکه در تکاپوی متزلزل‌سازی این مرزبندی‌ها و مرکزآفرینی‌هاست (See: Habib, 2008: 104) و همواره این دوگانه به محض بازگونه شدن، مجدداً بازگونه می‌گردد و پیوسته این فرایند ادامه دارد. بنابراین، اشاره به مرکزیت‌زدایی از جهان حاضر در معنای مطلق و ثابت آن اراده نشده‌است.

۲-۳. ناآغازی متن

در لایه آشکار، متن روایی با «پنجره» شروع می‌شود: «پنجره‌ای با نور نارنجی روشن بود. زن گفت: "چراغ آشپزخانه روشن است."» (خسروی، ۱۳۹۴: ۲۳). روشن بودن پنجره مسئله آغاز بودن آغاز را به پرسش می‌گیرد، بدین معنا که روشن بودن پنجره دلالت بر آن دارد که پیش از شروع رخدادهای این متن روایی، رویداد یا رویدادهای دیگری رقم خورده‌است، خاصه اینکه جمله مورد اشاره در زمان گذشته کاربرد یافته‌است (پنجره‌ای با نور نارنجی روشن بود). بنابراین، هرگونه سخن گفتن از آغاز رخدادهای این متن ناممکن است. پیش از حضور زن و شوهر برای ورود به خانه، پیرزنی در خانه حضور یافته‌است و پیش از حضور پیرزن نیز، براساس گفتمان ادعایی متن (اگر آن را بپذیریم)، زن و شوهر در خانه حضور داشته‌اند. به عبارتی روشن‌تر، در درون هرگونه آغازی، آغازی پیشینی وجود دارد: «ما هرگز نمی‌توانیم حضور یک نیت اولیه را یادآوری کنیم، زیرا هیچ حضور اولیه‌ای وجود نداشته است که با آن آغاز کنیم» (دولی و کاوانا، ۱۴۰۰: ۸۵). آغاز زمانی ممکن است که پیش از آن پایانی وجود داشته باشد و پایان نیز زمانی امکان تحقق می‌یابد که در ادامه یک آغاز آمده باشد. بنابراین، نمی‌توان آغاز را به‌مثابه یک نقطه قطعی برای شروع و حضور در نظر گرفت. همچنان که همین آغاز مفروض نیز نیازمند یک پایان است و معنای خود را به‌واسطه پایان

به دست می‌آورد. در باب حضور نیز چنین مسئله‌ای مصداق می‌یابد: حضور نیازمند یک غیاب یا یک گذشته است و از سوی دیگر، نیازمند یک آینده: «همواره گذشته‌ای که دیگر حاضر نیست و آینده‌ای که هنوز نیامده است هر نوع حضور را مشخص می‌کند. و فقط بنابر همین ردهاست که می‌توانیم "حضور" را تجربه کنیم» (همانجا). بدین سان، برخلاف سطح آشکار متن، در سطح پنهان نمی‌توان از شروع و آغاز رویدادهای متن سخن گفت، بلکه رویدادها از پیش رقم خورده‌اند و حادث شدن رویدادهای کنونی متن نیز برونداد رویدادهای پیشینی است.

از سوی دیگر، کارکرد دلالت‌مندانۀ پنجره، برقراری ارتباط و تحقق یک انتقال است: ارتباط میان دو جهان بیرونی و درونی؛ انتقال از یک وضعیت (مثلاً غم، یکنواختی، افسردگی، خستگی و ...) به وضعیتی دیگر (شادی، امید، راحتی و ...). در اینجا و از طریق همین پنجره، یک روزنه ارتباطی و نوعی گذار برقرار می‌شود: گذار از یک جهان به جهان و هستی‌ای دیگر. زن و شوهر و پیرزن که هر کدام به یکی از این دو جهان متفاوت تعلق دارند، به واسطه این روزنه و پنجره رودرروی هم قرار می‌گیرند و به هم پیوند می‌خورند و وارد برهمکنشی می‌شوند.

آنچه در این بین، دو شخصیت متن و به همراه آنان، خواننده (به واسطه تمهیدات متنی نظیر همراه داشتن بچه‌ها، در اختیار داشتن کلیدهای خانه و وضعیت شاد و آرام زن و شوهر) آن را به مثابه امری طبیعی و به عنوان حقیقتی تثبیت شده و اصل مسلم در نظر دارند، به یکباره با وضعیت جدیدی مواجه می‌شود که این اصل و این حقیقت مرکزیت یافته را متزلزل می‌سازد: پیرزنی در خانه حضور دارد. در پرتو این تزلزل یافتگی، هر کدام از دو حقیقت مرکزیت یافته و به حاشیه رفته (حضور و غیاب) برای ماندگاری یا اصالت یافتگی خود از سازوکارهایی بهره می‌گیرند. در نتیجه، حقیقت

یا گفتمان مرکزیت یافته یا خودمرکزپندار در برابر این گفتمان نوپدید مقاومت می‌کند و از حیث نتیجه‌بخش بودن این مقاومت نیز اطمینان دارد. به همین علت، زن در مقام نماینده حقیقت مرکزیت یافته یا خودمرکزپندار به زور متوسل می‌شود: «زن از لابلای حفاظها با مشت به پنجره کوبید» (خسروی، ۱۳۹۴: ۲۴). همین رفتار را مرد با شدت بیشتری انجام می‌دهد: «مرد فریاد کشید: "قفل را دست‌کاری کرده‌ای که باز نمی‌شود، در را باز کن!" و با مشت از لابه‌لای حفاظها به شیشه پنجره کوبید. صدای شکستن شیشه در تاریکی شب پیچید.» (همان: ۲۶). در واقع، مرد می‌کوشد با شکستن پنجره، آن حقیقت یا گفتمان جدید و مسلم تلقی‌ناشده را به غیاب بفرستد و از میدان به‌در کند. اما گفتمان فرارونده از غیاب به حضور، خود پیش از این آغاز، آغاز کرده، پیشاپیش وارد عمل شده‌است و ضمن بهره‌گیری از امکانات احتمالی گفتمان مرکزی (جهان واقعی)، از پاسبان کمک گرفته، عملاً آن گفتمان مرکزیت یافته را در برابر کاری انجام‌شده قرار می‌دهد.

۳-۳. تزلزل در تناظر دال و مدلول

در سطور آغازین روایت می‌خوانیم: «[مرد] کلید را در جیب کتش پیدا کرد و خواست در را باز کند. ولی کلید در مادگی قفل نچرخید» (همان: ۲۳). می‌توان این رخداد را اولین گره‌افکنی متن یا نخستین نقطه چالش‌برانگیز پیش‌روی زن و شوهر دانست، زیرا در همین‌جا است که فرایند رویدادها برخلاف تصور و انتظار آنان پیش می‌رود و اصولاً در پرتو همین رویداد است که رویدادهای بعدی رقم می‌خورد. می‌توان از زاویه دیگری نیز به این رویداد نگریست، خاصه اینکه علاوه بر مرد، همسر وی هم می‌کوشد با کلیدهای خود در را بگشاید، اما نتیجه‌ای نمی‌گیرد: «زن خواست در را باز کند. ولی در باز نمی‌شد» (همانجا).

در نظام فکری فردینان دوسوسور^۷، نوعی رابطه تناظری میان دال و مدلول برقرار می‌شود و هر دال در دستگاه زبانی به یک مدلول مشخص اشاره دارد. در پرتو همین دستگاه تناظری است که میان گویشوران یک زبان ارتباط محقق می‌شود و در همین حالت است که می‌گوییم زبان روند طبیعی خود را طی می‌کند. اما پس‌اساختارگرایانی نظیر رولان بارت متأخر و ژاک دریدا این دستگاه تناظری سوسوری را به پرسش می‌گیرند. دریدا با تشکیک در نظام فروبسته زبانی سوسور، قائل به نوعی «بازی آزاد» و «لغزش ارتباطی» میان دال و مدلول می‌شود، به‌گونه‌ای که دیگر هر دالی لزوماً به یک مدلول مشخص اشاره نمی‌کند، بلکه گونه‌ای بازی آزاد میان دال‌ها برقرار می‌شود (Derrida, 1978: 278).

در متن مورد مطالعه، زن و شوهر همچون دال‌هایی عمل می‌کنند که با گشوده شدن قفل در به‌واسطه کلید، عملاً در درون بافت خانه معنامند می‌شوند و به نوعی پایداری معنایی و ثبات هستی‌شناسانه می‌رسند. به بیانی دیگر، زن و شوهر به‌مثابه دو دال با قرار گرفتن در درون ساختار خانه و محور هم‌نشینی حاصل از آن (= این خانه متعلق به این زن و شوهر است)، دلالت معنایی واحدی می‌آفرینند و به همین علت هم، جایگاه آنان در درون ساختار تعریف و مشخص می‌شود، این زمانی است که قفل در به‌واسطه کلید گشوده شود و روند رویدادها نیز مطابق با انتظار آنان پیش رود

چنین تلاشی از جانب زن و شوهر، در نگاه دریدا، نوعی تلاش برای به‌مه‌ار کشیدن زبان و به‌ضابطه درآوردن و مقید ساختن آن است. به عبارتی روشن‌تر، به معنای ایجاد رابطه‌ای مستحکم و نفوذناپذیر میان دال و مدلول و سرپوش گذاشتن بر ماهیت پراکنده معنا در زبان است. اصولاً، ماهیت زبان چنین مسئله‌ای را بر نمی‌تابد. دریدا دامنه چنین مسئله‌ای را گسترش بخشیده، آن را قابل طرح درباب دیگر انواع متون می‌داند. زیرا

«متون چندلایه‌اند، به این معنا که متضمن شبکه کاملی از مضامین و مفروضات مجزایی هستند که معنای آن‌ها در هر جایی با متون دیگر، ژانرهای دیگر یا موضوعات سخن گره می‌خورد. این چیزی است که دریدا نیروی "پراکنش" می‌خواند و همیشه در درون زبان، چه نوشتاری و چه گفتاری در جریان است» (Norris, 1987: 25-26). در چنین پراکنش یا انکساری^۱ معانی پخش و پراکنده می‌شوند و در نتیجه، نمی‌توان معنایی نهایی و قطعی را استخراج کرد.

برخلاف انتظار زن و شوهر، کلید قفل را باز نمی‌کند و رابطه‌ای میان دال و مدلول برقرار نمی‌شود و در نتیجه، امکان ورودشان به بافت خانه به مثابه مدلولی معناآفرین و ساختاری هویت‌بخش فراهم نمی‌شود و در وهله بعد، معنایی دیگر می‌یابند (دیگر صاحب آن خانه تلقی نمی‌شوند). در بافت و رابطه شکل گرفته جدید، دیگر زن و شوهر آن معنامندی پیشین را ندارند و اکنون باید معنایی دیگر بیابند. از همین رو، در تکاپوی معنایابی پیشینی خود و برای معنامندشدن خویش، به همسایگان و در گام بعد، به دوستان خود در مهمانی متوسل می‌شوند. این توسل جستن برآیند باور به این مسئله است که در درون هر دالی، ردی از دیگر دال‌ها وجود دارد و هر دال برای معنایابی نیازمند دال‌های مجاور اکتونی و نیز دال‌های به غیاب رفته پیشینی و دال‌های محتمل پسینی است. تردیدی نیست که این اکنون و گذشته و آینده نه در معنای تقویمی و تاریخمند خود، بلکه در معنایی فراتر از آن و در معنای جمع‌شدگی آن‌ها در درون دال اراده شده است.

درحقیقت، آن همسایگان همچون دال‌های دیگری عمل می‌کنند که زن و شوهر با قرارگیری در مجاورت آنان، ساختار معنامند مشخصی را می‌آفرینند، اما برخلاف انتظار، همسایگان و دوستان‌شان نیز آنان را پس می‌زنند و اساساً با آنان وارد گفت‌وگو

نمی‌شوند، بلکه یا با پیرزن یا با پاسبان هم‌سخن می‌شوند: «پیرمرد رو به روشنایی پنجره گفت: "می‌خواستند از پنجره وارد شوند؟ خوب شده که بیدار بوده‌اید، وگرنه هر چیزی امکان داشت." و رو به پاسبان ارشد گفت: "ما باید از شما که به موقع رسیدید تشکر کنیم."» (خسروی، ۱۳۹۴: ۲۷). در جایی دیگر، مجدداً این موضوع تکرار می‌شود: «[...] زن چاق جلو پنجره روشن رسید و گفت: "چه خبر است هان؟" پیرزن گفت: "حتی آن سال‌ها، من از خانه مواظبت می‌کردم، خاک برایش خبر نبرد [...]»

مرد سرخ‌مو گفت: "چرا تلفن نزدیدی؟" (همان: ۲۸)

این معنزدایی از دال‌های زن و شوهر یا به تعبیر دریدا، این تعویق و تفاوت معنا^۱ (Derrida, 1981: 8-9) برونداد قرارگیری دال دیگری با عنوان پیرزن به جای آن‌ها در محور همنشینی رویدادهای داستان و در نتیجه، رقم خوردن بافت و ساختاری جدید و در وهله بعد، خلق معنا یا معنایی جدید است که در آن زن و شوهر معنایی متفاوت می‌گیرند. به بیانی دیگر، لازمه معنامندی زن و شوهر/دال اثبات تعلق خانه/مدلول به آنان به واسطه امکانات و مؤلفه‌های مختلف/دال‌های دیگر (از قبیل مراجعه به همسایگان و دوستان) است، اما زمانی که همسایگان و دوستان، آنان را به یاد نمی‌آورند، بنابراین، زن و شوهر در مقام دو دال معنایی متفاوت می‌یابند و معنامندی‌شان به تعویق می‌افتد. از همین روست که در اواخر متن راوی می‌گوید: «و [پاسبان] دست مرد را کشید. طوری که مرد از جایش کنده شد. زن هم به دنبالش دوید.» (خسروی، ۱۳۹۴: ۳۱). این کنده شدن و دویدن زن به دنبال شوهر همان خروج از دایره معنایی متن است. در مقابل، این پیرزن است که به واسطه حضور در خانه و تعامل مثبت همسایگان با وی، معنا می‌یابد و در درون آن بافت پذیرفته می‌شود. در

اینجا نیز، گفتمان مرکزی متن پس رانده می‌شود و جای آن را گفتمانی دیگر (پادگفتمان) می‌گیرد.

از سوی دیگر، خانه به مثابه یک دال به مدلولِ تعلق داشتن و در نتیجه، به مدلول ثبات و سکونت دلالت می‌کند. این همان دلالت‌های متعارف برای خانه است. در خلال رویدادها، دال خانه کارکردی معکوس یافته، بیش از آنکه دلالت بر سکونت و ثبات داشته باشد، دال بر بی‌ثباتی و تعلق نداشتن و ناآرامی است. با نچرخیدن کلید در مادگی قفل و به تعبیری زبان‌شناختی با ناهمساز شدن رابطه میان دال و مدلول، نوعی پریشان‌خاطری، نوعی تشویش ذهن و نوعی تزلزل و دغدغه‌مندی رقم می‌خورد و آن ثبات مسلم انگاشته شده و مفروض زن و شوهر ناپایدار می‌گردد و تناقضی دیگر در متن شکل می‌گیرد. بنابراین، می‌توان از نوعی ناپایداری و تزلزل معنا و تزلزل تناظری میان دال و مدلول سخن گفت که در نگاهی عمیق‌تر، آشکارساز نوعی تزلزل سایه‌انداخته بر کلیت متن است: حضور بیان‌شده در عنوان متن متزلزل شده است، تعلق خانه به زن و شوهر متزلزل شده است، آشنایی و رابطه زن و شوهر با همسایگان از یک سو و با دوستان‌شان در مهمانی از سوی دیگر هم متزلزل شده است و بدین ترتیب، ساختار و چهارچوب متصور شده در ذهن خواننده در باب متن متزلزل می‌شود. در پرتو این تزلزل‌ها و این تعویق معنا یا معنازدایی از امر خودمرکزپندار است که زن و شوهر به غیاب/ کلاتری سپرده می‌شوند تا معنایی دیگر کسب نمایند و در درون ساختار احتمالی دیگری این معنا را به دست آورند.

از جانبی دیگر، چنان‌که خواندیم، هرکدام از دو دال‌های متنازع می‌کوشند با تکیه بر همان نگاه حضورگرایانه خود، خانه را به خویشتن متعلق بدانند. با پذیرش دال بودن این دو عنصر، خانه همچون مدلولی برتر و استعلایی قلمداد می‌شود که هرکدام از

آن‌ها در تکاپوی تصاحب آن و معنامندی به واسطه آن هستند. دریدا با به پرسش کشیدن نظام‌مندی مورد نظر فردینان دوسوسور در باب زبان، هرگونه تناظر قطعی میان دال و مدلول را نفی کرد. از نگاه وی، هر دال اگرچه به مدلولی دیگر اشاره دارد، همان مدلول خود در مقام دال به مدلولی دیگر اشاره می‌کند. بنابراین، نمی‌توان به یک مدلول نهایی رسید و از مدلول استعلایی سخن گفت. در اینجا نیز، خانه در نگرش زن و شوهر از یک سو و در نگاه پیرزن از سوی دیگر، همان حقیقت نهایی یا مدلول استعلایی است، اما همین مدلول استعلایی مورد نظر پیرزن و زن و شوهر در نسبت با آنان دالی دیگر می‌شود و برای معنامندی نیازمند آنان است. بنابراین، نمی‌توان آن را به‌مثابه مدلولی استعلایی قلمداد کرد.

۳-۴. پاسبان در فرایند واسازی متن

پاسبان به‌مثابه نیرویی انتظام‌بخش، کارکردی نظم‌گرایانه دارد. به عبارتی دیگر، کارکرد پاسبان، پاسبانی از اصل نظم و قوانین موضوعه مربوط به آن و منع عدول از آنهاست. در یک نگرش واسازانه، پاسبان خود یکی از کارابزارهای حقیقتی مرکزی و اصالت‌یافته به نام «نظم» است و کارکرد «مهار و کنترل» به‌مثابه اصلی‌ترین کارکرد پاسبان، باعث می‌شود تا هرگونه «نانظم» را مهار کرده، آن را به «غیاب» بسپارد و نفی نماید. به عبارتی روشن‌تر، کارکرد پاسبان تثبیت و حفظ ثبات امر حاضر و سرکوب هرگونه تلاش برای متزلزل‌سازی آن است.

پاسبان برای برقرار ماندن این نظم و تحقق قانون - که در متن مورد مطالعه می‌توان مصادیق متعددی برای آن در نظر گرفت، نظیر مهار خشونت احتمالی، بازگشت آرامش فکری و روانی به یکی از دو طرف نزاع، سپردن یکی از دو طرف نزاع به نهاد نظم‌بخش و پرهیز از سلب آسایش و آرامش همسایگان- از امکانات عینیت‌یافته و در

دسترس بهره می‌گیرد و متناسب با اثبات هر کدام از این امکانات، حق و حقیقت را در نسبت با یک طرف نزاع مسلم می‌دارد و آن را از طرف دیگر سلب می‌کند. در متن مورد مطالعه، پاسبان به پشتوانه واقعیت‌های شکل گرفته جدید، کارکردی وارونه می‌یابد و در نتیجه، غیاب را به مثابه حضور در نظر می‌گیرد و حضور مورد نظر زن و شوهر را غیاب تلقی می‌کند و در وهله بعد، زن و شوهر در جایگاه نمایندگان حقیقت مرکزیت یافته پیشینی، به کلانتری یا همان غیاب سپرده می‌شوند.

نکته نظرگیر در این سیاق آن است که پیرزن به مثابه نماینده جهان یا حقیقت غیابی (اگر با گفتمان ادعایی زن و شوهر هم‌داستان باشیم)، چنان خود را متعلق به جهان حضور می‌داند که از امکانات موجود این جهان یعنی پاسبان بهره می‌گیرد و آن‌ها را به کار می‌گیرد (چرخش کارکردی پاسبان به موازات چرخش جایگاه دو حقیقت حضور و غیاب) و با حضور خود (در هر دو معنای متعارف و دریدایی آن) در خانه و سپس با یاری گرفتن از همسایگان، زن و شوهر و ادعاهای آنان را نفی می‌کند و بسترساز به غیاب رفتن حقیقتی می‌شود که خود ادعای حضور دارد.

حال، کدام گفتمان در نهایت حقیقت را می‌گوید و صاحب حقیقت است؟ اصولاً، پس‌اساختارگرایی و ساخت‌گشایی تعلق داشتن حقیقت به یک فرد یا یک گروه از افراد را نمی‌پذیرد. با وجود این، چنین پرسشی را مطرح می‌کنیم که کدام گفتمان را باید مسلم دانست و باور کرد؟ در فرایند خوانش متن، خواننده در حالتی و فضایی از تردید و تشکیک قرار می‌گیرد، به گونه‌ای که نمی‌تواند پاسخی نهایی و قطعی به این پرسش دهد. اگر بگوییم که آن زن و مرد و بچه‌هایشان به عادت دیرین خود به خانه خود آمده‌اند، در مقابل، می‌توان این تشکیک را روا داشت که چگونه می‌توانیم این احتمال را نفی کنیم که آن دو به اشتباه به آن خانه آمده‌اند؟ شاید خانه آنان جای دیگر باشد،

خاصه اینکه همسایگان و مهمانان بر چنین احتمالی صحه می‌گذارند و اصولاً آنان را نمی‌شناسند. در عین اینکه، پیرزن فردی با سنی بالاست و می‌تواند پیش‌تر از آن دو در خانه زندگی کرده باشد. در مقابل، اگر سخن پیرزن را درست تلقی نمایم، این پرسش را هم می‌توان پیش کشید که بر چه مبنایی می‌توان تعلق نداشتن خانه به پیرزن را رد کرد؟ خاصه اینکه مرد و زن کلید خانه را در اختیار داشتند و هرکدام از قسمت‌های خانه را از بیرون ساختمان نیز بازمی‌شناختند، بنابراین قصد ورود به خانه‌ای دیگر را نداشته‌اند. این همان آپوریا^{۱۱} یا تنگنایی است که در متن نمود یافته‌است، تنگنایی که نمی‌توان قطعیتی برای آن در نظر گرفت. همان امر تصمیم‌ناپذیری که نمی‌توان آن را نادیده گرفت، اما ساختارگرایی از آن روی برمی‌گرداند. بر این اساس، می‌توان گفت هر فردی خوانش و قرائتی از حقیقت دارد و هیچ‌کس نمی‌تواند به تنهایی مدعی تملک و در اختیار داشتن حقیقت باشد.

در متن، زن و شوهر از یک سو و پیرزن از سوی دیگر، ادعای تعلق داشتن خانه به خود را دارند: «مرد فریاد کشید: "چطور جرئت کردی به خانه ما وارد شوی؟"» (خسروی، ۱۳۹۴: ۲۴). در مقابل، پیرزن نیز دیدگاه دیگری دارد: «اگر بایستید بالاخره یکی پیدا می‌شود که از شما پرسد این وقت شب پشت پنجره خانه من چکار دارید.» (همان: ۲۵). درواقع، تعلق داشتن خانه به یکی از این دو نیروی متقابل، همچون یک شبح بر پاسخ ما سایه می‌اندازد. شبح را نه می‌توان نفی کرد و نه می‌توان اثبات نمود، حالتی است میان حضور و غیاب، همان وضعیتی که اکنون خواننده درباب وضعیت خانه با آن مواجه است. شاید از همان رو باشد که زن اولین باری که پیرزن را می‌بیند، او را به صورت یک «سایه» می‌بیند و در مرحله بعد است که چشمش به چشم‌های پیرزن می‌افتد: «سایه‌ای را دید که کنار اجاق گاز ایستاده بود و بعد چشم‌هایی که

نگاهش می‌کرد» (همان: ۲۴). به عبارتی دیگر، عدم قطعیت و این شبیح‌وارگی^{۱۲} و تردید بر کلیت متن سایه افکنده است.

۳-۵. نام‌زدایی از شخصیت‌ها

در روایت مورد مطالعه، از هیچ شخصیتی با نام مشخص و قطعی یاد نمی‌شود. زن و شوهر، پیرزن، پاسبان‌ها، همسایگان و دوستان ادعایی زن و شوهر، صرفاً با مشخصه‌های سنی، انتسابی، جایگاهی و ارتباطی‌شان کدگذاری می‌شوند و هیچ‌کدام هویت روشن و ثابتی ندارند. زن به‌واسطه شوهر، شوهر به‌واسطه زن، پیرزن به‌واسطه سن و سال، همسایگان به‌واسطه همسایگی و دوستان به‌واسطه دوستی‌شان با زن و شوهر و پاسبانان به‌واسطه انتساب به یک نهاد انتظام‌بخش نشان‌گذاری و مشخص شده‌اند. همین وضعیت درباره همسایگان نیز مصداق می‌یابد و با شاخصه‌هایی نظیر مرد سرخ‌مو، زن چاق و مرد طاس معرفی می‌شوند. این نام‌مشخص بودن هویت شخصیت‌های متن حامل دلالت‌های مختلفی است. از یک جهت، می‌توان این انگاره پساساختارگرایانه را پیش کشید که هویت نه به‌مثابه امری ذاتی و سرشتین، بلکه به‌مثابه امری موقعیت‌مند و سیال قلمداد می‌شود «هر معنا یا هویت همواره درون خود متضمن این امکان است که تکرار و به‌گونه‌ای دیگر تأویل شود» (دولی و کاوانا، ۱۴۰۰: ۸۷). بدین معنا که افراد با قرارگیری در فضاها یا موقعیت‌های مختلفی می‌یابند و مرتباً از زاویای متفاوت هویت‌شان بازتعریف می‌شود. فردی که در یک مجموعه اجتماعی با هویت علمی‌اش تعریف و شناخته می‌شود، در مجموعه اجتماعی دیگری نظیر خانواده، به‌واسطه هویت همسر بودگی‌اش تعریف می‌شود و مجدداً در موقعیتی دیگر، هویتی متفاوت می‌یابد. بدین ترتیب، نمی‌توان از هویتی ثابت و واحد برای افراد سخن گفت. در متن مورد مطالعه نیز، هرکدام از شخصیت‌های متن، متناسب با موقعیت‌شان

هویت می‌یابد بنابراین، نام‌گذاری آنان ناممکن می‌شود. پاسبان در موقعیت روایت‌شده در متن، یک پاسبان است اما، می‌تواند در موقعیتی دیگر، به‌مثابه یک پدر، یک فرزند، یک دوست یا هر هویت دیگری شناخته شود. همین مسئله دربارهٔ پیرزن، همسایگان و زن و شوهر نیز مصداق می‌یابد. در چنین وضعیتی، نام‌زدایی خود یک نام‌گذاری است، زیرا همواره موقعیت‌ها تغییر می‌یابد و به‌موازات آن هویت‌ها نیز دگرگون‌پذیر می‌شوند.

از زاویه‌ای دیگر، این فقدان نام شخصیت‌ها، نشانهٔ دیگری دال بر عدم قطعیت، تزلزل و ابهام است. در واقع، همان تزلزل و ابهام سایه انداخته بر متن که در روابط میان شخصیت‌ها و امور وابسته به آنان و حتی در سرنوشت‌شان دیده می‌شود، در نام آنان نیز دیده می‌شود و نویسنده هیچ نامی برای شخصیت‌های متن خویش برنگزیده‌است.

۳-۶. تناقض‌گونه‌ی روشنایی

در متن مورد مطالعه، نویسنده مرتباً از کلمهٔ «روشن» و مترادفات آن نظیر نور و روشنایی بهره گرفته‌است و اساساً، متن در نسخه مکتوب آن- با روشنایی آغاز می‌شود: «پنجره‌ای با نور نارنجی روشن بود. زن گفت: "چراغ آشپزخانه روشن است."» (خسروی، ۱۳۹۴: ۲۳). افزون بر آن، در جاهایی دیگر از متن، سخن از روشن شدن موضوع می‌رود و این ادعا تکرار می‌شود: «یکی از پاسبان‌ها گفت: "همه چیز روشن می‌شود."» (همان: ۲۶). همچنان که مرد نیز به همین روشن شدن امور اشاره می‌کند: «مرد گفت: "[...] ولی خوب بالاخره همه چیز روشن می‌شود."» (همان: ۳۰). این واژه که به‌طور مکرر در متن استفاده شده، می‌تواند متناسب و همساز با عنوان متن بازخوانی شود. بدین معنا که حضور به‌مثابه امری تعیین‌یافته، می‌تواند طیف‌های معنایی متعددی را ایجاد کند که یکی از آنها، روشنایی و آشکارگی است. واژه نور و

روشنایی و مترادفات آن‌ها نیز در یک کارکرد دلالت‌مند، معناهایی نظیر صراحت و روشن شدن امور را تداعی می‌کنند، همان فهمی که خواننده در ابتدای متن از عنوان آن استنباط می‌کند و بر مبنای آن، انتظارات خود از متن را سازمان می‌دهد، اما برخلاف این انگاره، نور و روشنایی کارکردی آیرونیک و باژگونه یافته‌اند و به‌رغم ادعای متن، نه تنها امور مشخص و روشن نشده‌اند، بلکه گونه‌ای ابهام و عدم قطعیت در زوایای مختلف متن دیده می‌شود. بسامد بالای کاربرد واژگان دال بر روشنایی و نور خواننده را به‌سوی پذیرش گفتمان ظاهری متن سوق می‌دهد: اینکه تکلیف همه‌چیز روشن خواهد شد. اما این ادعای متن در حد ادعا می‌ماند و واژگان دال بر تاریکی با وجود بسامد اندک و محدودشان بر کلیت متن چیره‌اند و آن گفتمان ظاهری متن را نقض می‌کنند. مشخص نبودن تعلق خانه به یکی از دو طرف نزاع، مشخص نشدن سرنوشت نهایی زن و شوهر در پایان متن، مشخص نبودن رابطه زن و شوهر با همسایگان و دوستان ادعایی‌شان، همگی نشانگر تاریکی و ابهام‌اند و این کارکردی متفاوت با کارکرد روشنگرانه‌ای است که واژگان نور و روشنایی و مترادفات آن‌ها در متن ادعا می‌کنند. بدین ترتیب، متن برخلاف گفتمان ظاهری خود عمل کرده‌است و این روشنایی در بطن خود متضمن نوعی تاریکی و ابهام است. از سوی دیگر، واژه نور عمدتاً با نوع مشخصی از رنگ در متن کاربرد یافته که در سطور آتی بدان اشاره خواهد شد.

۳-۷. موقعیت حاشیه‌ای و زمان

همان‌طور که در مفهوم‌شناسی «متافیزیک حضور ناب» از منظر دریدا بیان شد، همواره در دوگانه‌هایی نظیر حضور و غیاب یا جسم و روح و موارد دیگر، آن عنصر

مرکزیت یافته نخستین در برابر عنصر دوم حائز اهمیت است و همیشه عنصر دوم شأنی درجه دوم دارد. درنگ در موقعیت مکانی پیرزن در متن از همین منظر قابل تحلیل است. به تعبیری دیگر، به نظر می‌رسد انتخاب «آشپزخانه» به مثابه موقعیت مکانی پیرزن بی‌سببی نباشد. معماری و فضای خانه متأثر از ساختارهای اجتماعی است و «این دیدگاه که ساختارهای اجتماعی در نهایت همان ساختارهای فضایی هستند، یافته جدیدی نیست» (ر.ک: کولمان، ۱۳۹۶: ۲۶). براساس همین ساختارهای اجتماعی، آشپزخانه برخلاف سالن پذیرایی، موقعیتی مرکزی ندارد و در حاشیه است. اگر این انگاره را بپذیریم، می‌توانیم بگوییم گزینش موقعیت مکانی در حاشیه، نشانگر نوعی مرکزگریزی و گسست از مرکز به سوی حاشیه است. کما اینکه، آشپزخانه به طور معمول و در گفتمان مرکزیت یافته فکری به مثابه موقعیتی برای زنان و در مقابل آن، سالن پذیرایی به مثابه موقعیتی برای عنصر مرکزی خانواده، یعنی مرد تلقی می‌شود. در متن مورد مطالعه، پیرزن در موقعیت آشپزخانه قرار گرفته است، یعنی همان موقعیت حاشیه‌ای شناخته شده، اما در اینجا، همین نیروی به حاشیه رفته، یعنی پیرزن، این امکان را می‌یابد که مرد را در جایگاه نیروی خودمرکزپندار به حاشیه براند و اجازه ورود به خانه و در نتیجه، قرارگیری در آن موقعیت همیشگی و مرکزی‌اش را از دست دهد. همین خصوصیت درباب نسبت میان در و پنجره نیز مطرح شدنی است. زن و شوهر می‌کوشند از طریق در وارد خانه شوند: «زن خواست در را باز کند. ولی در باز نمی‌شد.» (خسروی، ۱۳۹۴: ۲۳). و در این میان، تقابل دو نیروی متنازع به واسطه پنجره انجام می‌گیرد و به بیانی روشن‌تر، برخلاف «در»، «پنجره» موقعیتی مرکزی می‌یابد و کارکرد در را بر عهده می‌گیرد و طبعاً چنین امری با بازگونی کارکردی دیگر اجزای متن انسجام بیشتری دارد، خاصه اینکه گشودن در برای مرد و زن به معنای ورود آنان

به بافت خانه و در نتیجه، معنایابی است و این چیزی نیست که پیرزن در جایگاه یک پادگفتمان در برابر گفتمان زن و مرد به آن تمایل داشته باشد.

در نگاهی کلان‌تر، خانه به‌مثابه عنصری مکانی دلالت‌های ویژه خود نظیر ثبات و پایداری را دارد که در سطور پیشین بدان‌ها اشاره رفت. در اینجا این نکته را باید بیفزاییم که خانه در متن مورد مطالعه، کارکرد نهادینه شده خود را نقض می‌کند و به سوی دالی که به تشویش خاطر، بی‌ثباتی و فقدان آرامش دلالت می‌کند، سوق می‌یابد (هرچند این دلالت در نسبت با زن و شوهر مطرح می‌شود و گرنه، خانه برای پیرزن متضمن دلالتی است که برای زن و شوهر فاقد آن است). این همان خصوصیتی است که دریدا ضمن اشاره به جمله‌ای از نیچه که در آن می‌گوید: «چتر خود را فراموش کرده‌ام»، درباره آن می‌نویسد که «همواره هزار امکان برقرار می‌ماند» (Derrida, 1977: 63) و دال چتر متناسب با عناصر زمینه‌ای می‌تواند چندین و چند معنا را تداعی نماید و دیگر صرفاً تداعی‌گر همان مدلول مرکزیت‌یافته، یعنی ابزاری برای مصون ماندن از بارش باران نیست. به هر روی، زن و مرد امکان ورود به مکان امن و پایدار خانه را نمی‌یابند و نمی‌توانند به جهان امر حاضر و پایدار ورود کنند، بلکه از این مکان ثابت و مرکزی به مکانی ناپایدار و در «غیاب» (ابتدا خودرو و سپس کلاتتری) پس زده می‌شوند و این پیرزن است که در آن مکان امن دست‌کم تا روز بعد که باید به کلاتتری مراجعه کند، مرکزیت می‌یابد. از منظر زمانی نیز زمان رویدادها شب هنگام است؛ زمانی تاریک و ناروشن که در آن امور نامشخص‌اند و «معنا» هویدا و آشکار نیست و به‌آسانی نمی‌توان به «حقیقت» نزدیک شد و واقعیت امور را دریافت.

۳-۸. تمهیدات متزلزل و معنای ناپایدار متن

در فرایند خوانش متن ادبی هرکدام از عناصر و اجزای آن کارکردی می‌یابند که به‌واسطه آن کارکرد در شکل دادن به کلیت متن سهیم می‌شوند. رولان بارت در جایگاه نظریه‌پردازی ادبی هرکدام از اجزا و عناصر روایت را هرچند جزئی و حاشیه‌ای باشند، حائز اهمیت می‌داند و آن‌ها را در تحلیل روایت دخیل می‌داند:

یک روایت صرفاً از کارکردها شکل گرفته‌است: هرچیز به‌نحوی از انحاء دلالت‌مند است. [...] هنر وجود اختلال را نمی‌پذیرد، بلکه نظام نابی است: واحدهای به‌در رفته‌ای در آن وجود ندارند [...]. قطع نظر از اینکه آن رشته نخی که آن‌ها را به یک سطح از داستان مربوط می‌سازد تا چه میزان طولانی، نازک یا باریک باشد (1975: 244-245).

هرچند این دیدگاه رولان بارت به دوره‌ای برمی‌گردد که وی در مقام یک ساختارگرا به متون ادبی می‌نگریست، اما می‌توان چنین انگاره‌ای را در فرایند واکاوی متون از هر نظرگاهی در پیش گرفت، چراکه متن به‌واسطه تمام اجزای خرد و کلان است که کلیت می‌یابد، خاصه اینکه در فرایند واسازی و ساخت‌گشایی متن، همین اجزای خرد و مغفول‌مانده اهمیت دوچندان می‌یابند. بر این مبنا، در متن مورد مطالعه نیز اجزایی که به نظر حاشیه‌ای یا فاقد ارزش‌های زیبایی‌شناختی تلقی می‌شوند، کارکردی دلالت‌مند می‌یابند و در فرایند خوانش متن شأن و جایگاه دلالت‌مندی کسب می‌کنند.

از این منظر، به موازات تزلزل‌هایی که در روابط میان دال و مدلول‌ها به انحاء مختلف در متن نمودار شده‌اند، در تمهیدات توصیفی عرضه‌شده در متن نیز گونه‌ای بی‌ثباتی و تزلزل را می‌توان پی گرفت. در متن «حضور»، رنگ نور چراغ آشپزخانه نارنجی است. کمااینکه، چراغ‌های خودروی پاسبان‌ها نیز نارنجی است (خسروی،

۱۳۹۴: ۲۶). همچنان که در جایی دیگر در باب روشنایی خانه همسایه می‌گوید: «نور نارنجی شیشه کتیبه در خانه روشن شد» (همان: ۲۷). رنگ نارنجی در گفتمان متعارف رنگی ثانوی و میانه است. براساس قراردادهای اجتماعی این رنگ نه رنگ منع است (قرمز) و نه رنگ اختیار و رفع منع (سبز). نه این است و نه آن. بنابراین، گونه‌ای سیالیت و درمیان‌بودگی و به تعبیری نوعی شب‌وارگی در بطن آن نهفته است، همان شب‌وارگی سایه انداخته بر کلیت متن.

همین سیالیت و نبود ثبات، در توصیف دیگر پدیده‌های پیرامونی نیز امتداد می‌یابد: «بادی که می‌آمد ردیف چنارهای کنار جوی آب را می‌لرزاند. برگ‌ها در تاریکی می‌ریختند و صدای خش‌خش‌شان می‌آمد که روی زمین کشیده می‌شدند.» (همان: ۲۳). در جایی دیگر از متن، مجدداً به وزش باد اشاره می‌شود: «مرد سرخ‌مو هم خندید، باد هم می‌آمد [...]» (همان: ۲۸). در همه توصیفات بیان‌شده، حرکت، بی‌ثباتی و تزلزل دیده می‌شود: چنارها می‌لرزند (و این باد چنان شدید است که قادر به لرزاندن درختان چنار است)، برگ درختان در تاریکی می‌ریزد و در نهایت روی زمین کشیده می‌شوند. اگر این وزش باد و ریزش برگ درختان و کشانده شدن آن‌ها روی زمین را از منظری استعاره‌ای بنگریم، همگی استعاره‌های برگرفته از حوزه معنایی حرکت‌اند و در نتیجه، متناظر با شاخصه لرزشی و تزلزلی متن عمل می‌کنند.

۴. نتیجه

در پرتو شکل‌گیری اندیشه‌پساساختارگرا، نوع نگرستن به متون ادبی و نحوه واکاوی آن‌ها نیز دگرگون شده است و پژوهشگر ادبی به جای تلاش برای کشف ساختارهای نهفته در متن که منبعث از میراث فکری ساختارگرایان است، می‌کوشد تا آن

وحدت‌مندی و یکپارچگی ظاهری متن را به پرسش گرفته، خوانشی متفاوت از آن به‌دست دهد. نمودگار چنین اندیشه‌ای را می‌توان در قالب واسازی به‌مثابه راهبرد و استراتژی خوانش متن ادبی پی گرفت. در فرایند خوانش متن «حضور» از منظری واسازانه، گفتمان ادعایی متن به‌واسطه استخراج تناقضات نهفته و مکتوم‌مانده، به پرسش گرفته شد و در نتیجه، مسئله مرکزی متن دست‌کم تا خوانش‌های بعدی که پژوهشگران دیگر در باب این متن به‌دست می‌دهند، نه «حضور» و امر حاضر، بلکه «غیاب» و امر غایب است. آنچه همچون دوگانه‌ای آشکار در متن شکل گرفته، تعلق خانه به زن و شوهر در برابر تعلق نداشتن آن به پیرزن و در وهله بعد، برتری‌یافتگی زن و شوهر بر پیرزن در نسبت با خانه است، اما خواننده با درنگی واسازانه بر متن درمی‌یابد که امکان متزلزل‌شدن چنین دوگانه‌ای به‌واسطه امکان‌های سرکوب‌شده در متن و به‌سختن آوردن آن‌ها وجود دارد. این مسئله هم در معکوس شدن کارکرد دلالت‌مند عنوان و هم در مصادیق دیگری که بدان‌ها پرداخته شد، نمود یافته‌است. بدین ترتیب، عنوان متن بیش از آنکه انعکاس‌دهنده معنای مستقیم «حضور» باشد، معنایی معکوس را در بطن خود نهان داشته که متن در تکاپوی سرپوش گذاشتن بر آن بوده‌است. افزون بر این ناپایداری معنایی و در پرتو نیروی پراکنش موجود در متن، تفاوت و فاصله‌مندی معنای ظاهری از معنای نهفته و به‌واسطه شبیح‌وارگی و آپوریای رقم‌خورده در متن، نوعی تزلزل در کارکردها، در موقعیت‌ها و در تمهیدات و امکانات ادبی در متن دیده می‌شود. شخصیت‌های متن با وجود ادعای تعلق داشتن خانه به آنان، نتوانستند نسبتی با همسایگان و دوستان خود برقرار سازند و در عین حال، در اختیار داشتن کلید به‌مثابه ابزاری برای رفع تناقضات حاصل‌شده نیز نتوانست صحت ادعای آنان را اثبات نماید. پاسبان هم کارکردی معکوس یافت و ضمن عدول از کارکردی که

زن و شوهر از وی انتظار داشتند، آنان را به مثابه نمایندگان گفتمان خود مرکزپندار متن به حاشیه فرستاد. در نتیجه، آنچه به مثابه گفتمان ادعایی زن و شوهر عرضه شده بود به واسطه همان تمهیدات و امکانات خنثی گردید و به پرسش گرفته شد. در مقابل، پادگفتمانی در متن تشخیص یافت که گفتمان مرکزی را به حاشیه رانده، غیاب را در جایگاه حضور می‌نشانند. نامزدایی از شخصیت‌ها، تناقض در معنای روشنایی و موقعیت حاشیه‌ای، اما مرکزیت یافته در متن، مصادیق دیگر این جابه‌جایی معنایی‌اند. از رهگذر مطالعه و اسازانه متون ادبی فارسی و در نتیجه، ساخت‌گشایی آنها، می‌توان به معانی متعدد دیگری دست یافت که در فهم ابعاد مکتوم‌مانده متون تأثیرگذار خواهند بود. کما اینکه، چنین راهبردی می‌تواند ما را به ژرف‌ساخت‌های فکری نویسندگان نیز نزدیک سازد.

پی‌نوشت‌ها:

1. Tzvetan Todorov
2. Roland Barthes
3. Algridas Julien Greimas
4. Michael Riffaterre
5. Jacques Derrida
6. Deconstruction
7. Ferdinand De Saussure
8. Dissemination
9. Trace
10. Différance
11. Aporia
12. Spectrality

منابع

تدینی، منصوره (۱۳۸۸). *پسامدرنیسم در ادبیات داستانی ایران*. تهران: علم.

- خجسته، فرامرز و سمیه رضایی (۱۳۹۴). انسان در داستان پست‌مدرن (مطالعه موردی: داستان‌های ابوتراب خسروی). پژوهش‌های نقد ادبی و سبک‌شناسی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرکرد. پیاپی ۲۱، ۳۳-۵۰.
- خسروی، ابوتراب (۱۳۹۴). *دیوان سومنات*. چ. ششم. تهران: مرکز.
- دولی، مارک و لیام کاوانا (۱۴۰۰). *فلسفه دریدا*. ترجمه نادر خسروی. تهران: نی.
- ضمیران، محمد (۱۳۹۶). *ژاک دریدا و متافیزیک حضور*. چ. چهارم. تهران: هرمس.
- کولمان، دورته (۱۳۹۶). *فضا، قدرت، تمایز: مطالعات جنسیت در معماری*. ترجمه نصیر زرین‌پناه. تهران: چاپ و نشر نظر.
- لوسی، نایل (۱۳۹۹). *فرهنگ واژگان دریدا*. ویراستار ترجمه: مهدی پارسا. تهران: شوند.

References

- Barthes, R. (1975). An Introduction to the Structural Analysis of Narrative. Trans. Lionel Duisit. *New Literary History*, 6(2). On Narrative and Narratives, 237-272.
- Culler, J. D. (1983). *On Deconstruction*. 4th, Ed. New York: Cornell UP.
- Derrida, J. (1978). *Writing and Difference*. Trans. Allan Bass. Chicago: The University of Chicago Press.
- Derrida, J. (1981). *Positions*. Trans. Allan Bass. Chicago: The University of Chicago Press.
- Derrida, J. (1988). Limited Inc. a b c ... in: *Limited Inc*. Trans. Samuel Weber. Illinois: Northwestern UP.
- Dooley, M. & Kavanagh, L. (2021). *The Philosophy of Derrida*. Trans. By Nader Khosrawi. Tehran. Ney Publication. [in Persian]
- Habib, M. (2008). *Modern Literary Criticism and Theory; A History*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Katz, A. (2000). *Postmodernism and the Politics of "Culture"*. Colorado: Westview Press.
- Khojasteh, F. & Rezā i, S. (2015). Ensā n dar dā stā n-e-postmodern" (case study: Dā stā nhā -e- Abutorā b-e-Khosrawi). *Pazhuheshhā-ye-naqd-e-adabi va sabkshenāsi*. Dā neshgā h-e-ā zā d-e-eslā mi vā hed-e-shahrekord, 21, 33-50. [in Persian]

- Khosrawi, A. (2015) *Divan-e-sumanat*. 6thed. Tehran: Markaz Publication. [in Persian]
- Kuhlmann, D. (2017) *Gender Studies in Architecture: Space, Power and Difference*. Trans. By Nasir zarrinpanah. Tehran: Nazar Publication. [in Persian]
- Lucy,N. (2020) *Farhang-e-vāzhegān-e-Derrida*. Trans. by Mahdi Parsa. Tehran: Shavand Publication. [in Persian]
- Norris, Ch. (1987). *Derrida*. Massachusetts: Harvard UP.
- Norris, Ch. (2004). *Deconstruction: Theory and Practice*. 3rd Ed. London and New York: Routledge.
- Tadayyoni, M. (2009) *Pasāmodernism dar adabiyāt-e-dāstāni-e- Iran*. Tehran: Elm Publication. [in Persian]
- Zeymaran. M. (2017). *Jacques Derrida va Metaphysic-e-Hozoor*. 4th Ed. Tehran: Hermes Publication. [in Persian]

